

Заняття 5. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (у другій половині XIV – першій половині XVI ст.)

Питання

- Боротьба Польщі та Литви за Галицько-Волинську спадщину.
- Входження українських земель до складу інших держав.
- Кревська унія.
- Остаточна ліквідація Київського та Волинського удільних князівств.
- Утворення Кримського ханства. Перехід кримських ханів у васальну залежність від Туреччини.
- Виникнення українського козацтва.
- Соціально-економічне життя.
- Розвиток культури та освіти.

Завоювання українських земель Великим князівством Литовським і Польщею

XIV – XV ст. – Велике князівство Литовське веде боротьбу з Польщею за володіння західноукраїнськими землями.

Велике князівство Литовське

Гедимін (1316 – 1341 рр.)

- XIV ст. – приєднання Підляшшя, встановлення контролю над північною частиною Київського князівства та Києвом;
- 1340 р. – залежність Волзької;

Олександр (1345 – 1377 рр.)

- Князь 40-х років XIV ст. – завоювання частини Поділля;
- 1352 р. – визнання Волині складовою частиною Литви (в результаті перемир'я Литви та Польщі);
- 1361 – 1362 рр. – приєднання Київщини, Чернігово-Сіверщини, Переяславщини;
- 1362 р. – битва на берегах р. Сині Води.

Значення битви

- Перша велика поразка Золотої Орди в Східній Європі;
- хоча залежність українських земель від Золотої Орди ще не була остаточно ліквідована, територіальні кордони Орди були відсунуті до прибережної зони в низов'ях Дністра та Південного Бугу, а на Дніпрі – до його порогів;
- послаблення політичного впливу Орди, загострення суперечок в ній;
- закріплення в складі Литви Київської, Чернігово-Сіверської, Переяславської, Подільської і Волинської земель.

Польща

Казимир II Великий (1310 – 1370 рр.)

- 1340 р. – початок захоплення західноукраїнських земель;
- 1349 р. – захоплення території всієї Галичини та Західної Волині;
- 1366 р. – за домовленістю з Литвою до Польщі ввійшли Галичина, Холмська й Белзька землі, частина Володимирської землі та південно-західні волості Луцького князівства, але Галицька земля не стала провінцією Польської держави, а вважалася персональною власністю короля;
- 1370 р. – Галичина відійшла до Угорщини під назвою «Королівство Галицьке»;

- 1358 р. – *Кревська унія* – перша спроба об'єднання Польщі й Литви в єдину державу, внаслідок шлюбу *королеви Ядвіги та литовського князя Ягайла*, з метою боротьби проти агресії Тевтонського ордену та приєднання до Польщі частини українських земель, які перебували в складі Литви;

- 1387 р. – остаточно загарбання *Галичини*;

- 1434 р. – заволодіння *Західним Поділлям*, створення Подільського та Руського воеводств.

1390 р. – початок боротьби частини литовських князів на чолі з Вітовтом за збереження незалежності Литви.

Ольгерд

Син великого князя литовського Гедиміна, Великий князь Литовський (1345–1377 рр.). Правив разом зі своїм молодшим братом Кейстутом.

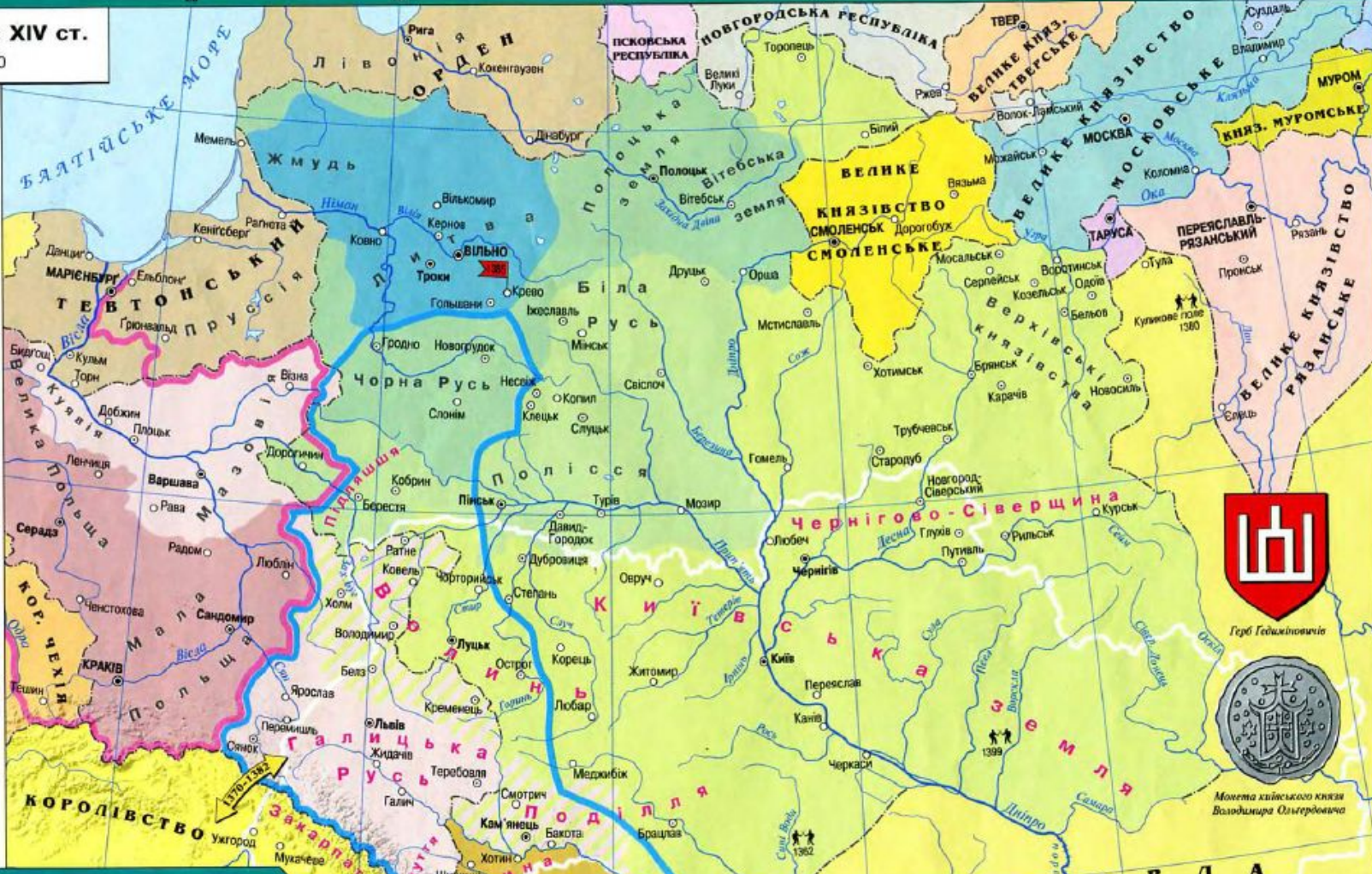
Після приєднання більшості українських земель до Литви у Києві посадив удільним князем свого сина Володимира.

Брав участь у 1362 році у битві на р. Сині Води проти монголо-татар. Внаслідок чого були приєднані землі Південно-Західної Русі (Волинь, Східне Поділля, Київщина), що перетворило Литовське князівство на велику феодальну державу.

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ в XIV ст.

Масштаб 1 : 7 500 000

- Галицько-Волинська держава в першій половині XIII ст.
- Польща в першій половині XIII ст.
- Польське королівство в 1333 р.
- Території, включені до складу Польського королівства за Казимира III Великого (1333 – 1370 рр.)
- Литовське князівство в першій половині XIII ст.
- Території, приєднані до Литовського князівства за князювання:
- Міндовга (до 1263 р.)
- Вітена (1295 – 1315 рр.) і Гедіміна (1316 – 1341 рр.)
- Ольгерда (1341 – 1377 рр.)
- Волинь Українські землі
- Території, за які точилася боротьба між Польщею та Литвою
- Польсько-угорська унія (Галицьку Русь перетворено на васальне володіння Угорського королівства)
- Кривська унія 1385 р. Початок об'єднання Польського королівства і Великого князівства Литовського
- Володіння Генуезької республіки

Герб Гедиміновичів

Монета ханського князя Володимир Олгердовича

ВОЛОДІННЯ ЛИТОВСЬКИХ КНЯЗІВ ГЕДИМІНОВИЧІВ І ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIV ст.
Масштаб 1 : 20 000 000

- Ольгерд Гедимінович
- Кейстут Гедимінович
- Лябарт-Дмитро Гедимінович
- Юрій Наримунтович
- Патрикій Наримунтович
- Василь – син Михайла Наримунтовича
- Федір – син Патрикія Наримунтовича
- Вінгольд-Андрій Ольгердович
- Булав-Дмитро Ольгердович
- Володимир Ольгердович
- Федір Ольгердович
- Яяйло Ольгердович
- Корнубут-Дмитро Ольгердович
- Лугвен-Семен Ольгердович
- Вітовт Кейстутович
- Товтвіч-Конрад Кейстутович
- Юрій Коріатович
- Олександр Коріатович
- Володимир назадлік смоленський і чернігівський Гедимінович
- Володимир Владислава Опольського

Вітовт

Син Кейстута Гедиміновича, великий князь литовський (1392–1430 рр.).

Виступав проти умов Кревської унії, боровся за політичну незалежність Литви від Польщі.

За угодою, укладеною 1392 р. в Острозі, був визнаний польським королем Ягайлом довічним правителем Литовського князівства.

Особливо помітно зріс його авторитет після Грюнвальдської битви, де було завдано нищівного удару лицарям-тевтонам (1410 р.).

У 1413 році було схвалено Городельську унію, яка ще раз підтверджувала польсько-литовське зближення, водночас проголошуючи збереження великокнязівського столу в Литві.

Свидригайло

Син Ольгерда, молодший брат Ягайла. Після смерті Вітовта проголошений великим князем литовським.

У 1432 р. внаслідок змови литовських і польських можновладців на чолі зі Сигізмундом Кейстutowичем Свидригайла усунено з великокнязівського престолу.

Вів тривалу боротьбу зі Сигізмундом за владу у Великому князівстві Литовському, в якій його підтримували українські князі

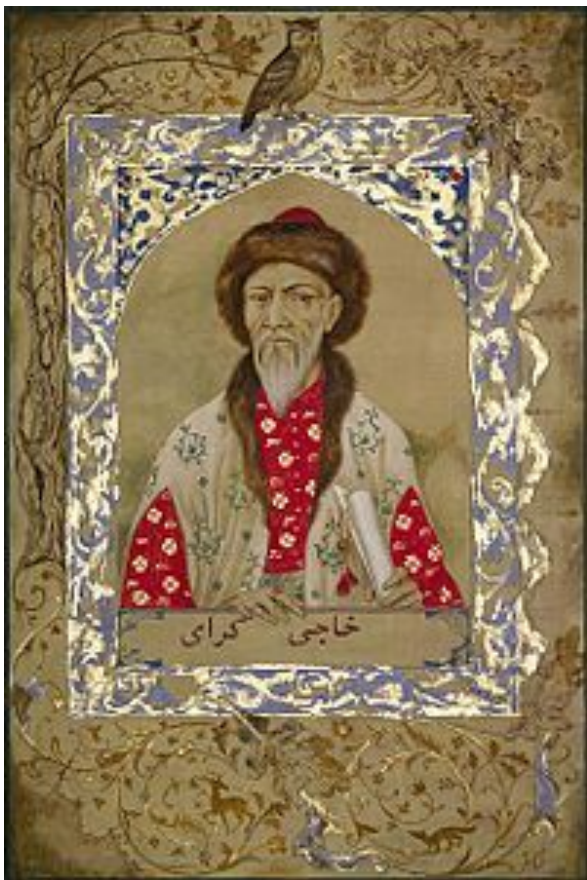
УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ в XV ст.

Масштаб 1 : 7 500 000

- Межа розселення українців у XV ст.
- Велике князівство Литовське в 1377 р.
- Території, приєднані до Великого князівства Литовського за Вітовта (1377–1430 рр.)
- Горodelська унія 1413 р.
- „Велике князівство Руське” князя Свидригайла (1432–1436 р.)
- 1477** Роки ліквідації удільних князівств на українських землях
- Центри державних намісництв Великого князівства Литовських князів
- Фортеці, зведені у Дикому Полі за наказом литовських князів
- Польське королівство в першій половині XV ст.
- Землі, які в 1466 р. відійшли від Тевтонського ордену до Польщі
- Володіння Османської імперії у середині XV ст.
- Землі, завойовані турками в 1475–1503 рр.
- Перший похід хримських татар на українські землі в 1482 р.
- Район повстання під проводом Мухи та Борулі (1490–1492 рр.)
- Похід турецько-молдавського війська проти Польщі в 1498 р.
- Держави, у яких наприкінці XV ст. правили представники династії Ягеллонів
- Межа литовських володінь, загарбаних Великим князівством Московським у 1494–1503 рр.
- Головні осередки формування українського козацтва

Король польський і великий князь литовський Олександр Казимирович на загальному сеймі. 1506 р.

- Хаджі-Гірей
(?–1466)

Засновник держави Кримське ханство, перший хан з кримської династії Гіреїв.

У зовнішній політиці орієнтувався на шляхетську Польщу, вів боротьбу проти Золотої Орди. У 1465 р. завдав поразки хану Великої Орди Ахмату, що йшов походом, що йшов походом на Москву.

Становище населення

Кодекси законів феодального права Великого князівства Литовського

1529 р.

I Литовський статут
Захист земельної власності,
привілеїв землевласників

1566 р.

II Литовський статут
Юридичне оформлення
всіх прав і привілеїв
шляхти

1588 р.

III Литовський статут
Закріплення втрати
вільними селянами прав,
особистої свободи

Система податків і повинностей селян

у Великому князівстві Литовському

форма податку

податок натурою

податок грошима

податок на військові потреби

десятина – податок церкви

панщина: XV ст. – 14 днів на рік, 1557 р. – 1 день на тиждень

державні повинності: будівництво та ремонт замків; зведення мостів, гребель; прокладання доріг

у Польщі, Угорщині, Молдавії

державні податки: на початку XVI ст. у Закарпатті збільшилися в 3,3 рази

панщина: 1520 р. – 1 день на тиждень

повинності: у Північній Буковині існувало близько 20 повинностей і податків

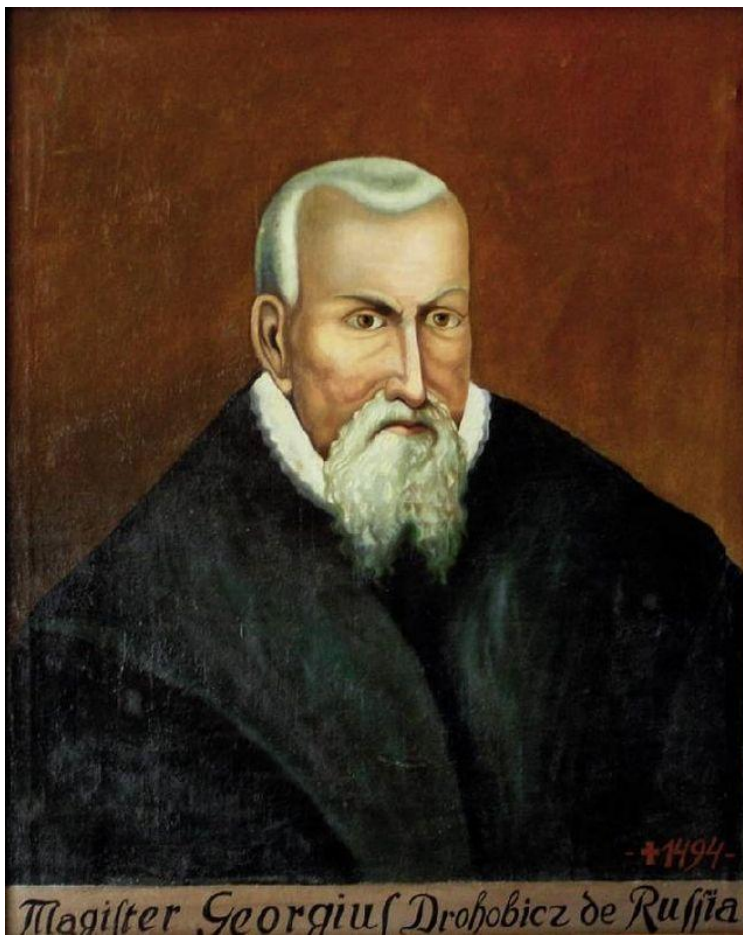
Фільваркове господарство (XIV – перша половина XIX ст.)

Визначення	Фільварок (польськ., нім. – <i>хутір, ферма</i>) – у Польщі, Литві, Україні, Білорусії у XIV–XIX ст. багатогалузеве панське господарство, яке ґрунтувалося на дармовій праці кріпосних селян.
Час і місце поширення	XV ст. – започаткування фільваркового господарства на українських землях, що перебували під владою Польщі.
Причини появи	<ul style="list-style-type: none">• Зростання потреби феодалів у грошах;• зростання попиту на сільськогосподарські продукти (зерно) призвело до розширення господарств шляхтичів.
Наслідки	<ul style="list-style-type: none">• Друга половина XV ст. – найбільшого розвитку фільваркове господарство досягло в Галичині, Західній Волині, Західному Поділлі, Київському Поліссі;• з XVI ст. – на інших українських землях;• для розвитку фільварків необхідно було багато землі, тому феодали стали відбирати її у селян, збільшувати панщину, запроваджувати кріпосне право.

- **Костянтин
Іванович
Острозький
(бл. 1460–1530)**

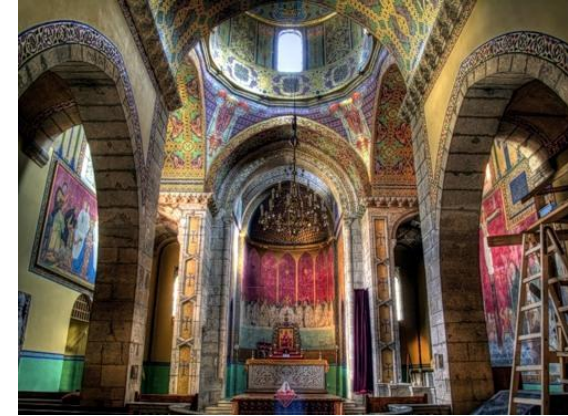
Український князь, видатний полководець і державний діяч Великого князівства Литовського, організував захист українських земель від набігів кримських татар, брав участь у московсько-литовських війнах, надавав підтримку православної церкви.

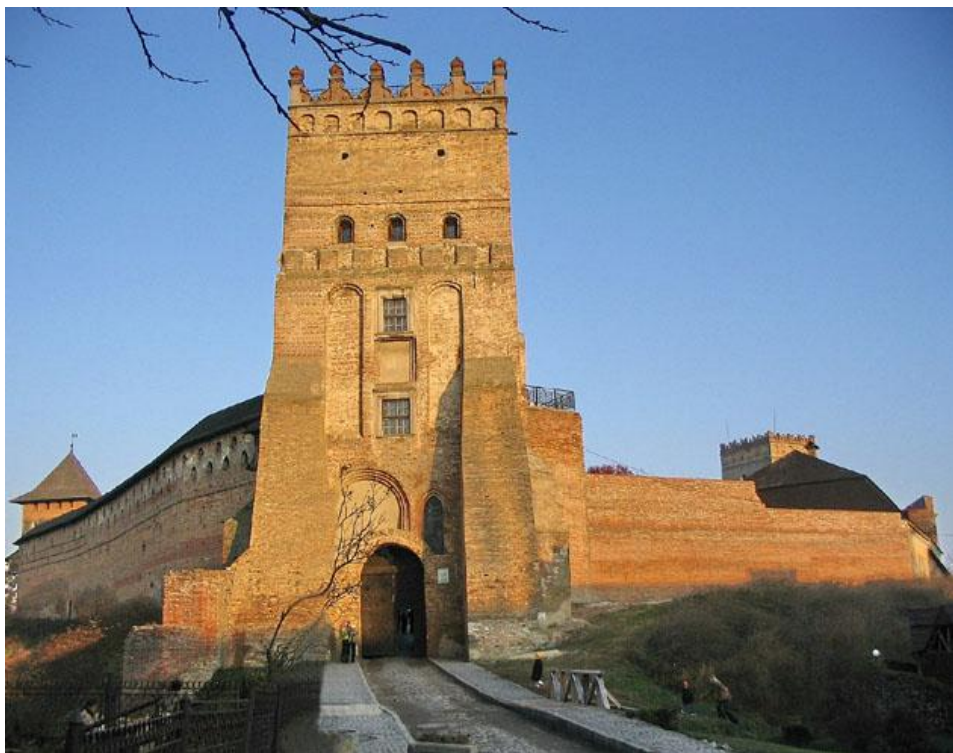
- Юрій Дрогобич
(1450–1494)

Український учений, доктор філософії й медицини, освітній діяч, ректор Болонського університету (Італія), професор Краківського університету (Польща), один із ініціаторів друку перших книжок давньоруською мовою «Осьмогласник», «Часословець» та ін. у краківській друкарні Ш.Фіоля.

Вірменський собор у Львові. 1363 р.

Верхній замок у Луцьку. 2 пол. XIV ст.

Кам'янець-Подільська фортеця

Хотинська фортеця

Покровська церква-фортеця в с. Сутківцях

Ікона Богородиці з пророками з церкви у Підгородцях

Ханський палац у Бахчисараї

